

Szakmai beszámoló

a 204188/00650 azonosító számú pályázat megvalósításáról

Gyulai Katalógusok 15. kötete

Fodor István – Szatmári Imre – Vörös Gabriella: "Ásatás háború idején" A Gyula, Téglagyár lelőhelyen 1941-ben feltárt temető szarmata, honfoglalás, és kora Árpád-kori emlékanyaga

A gyulai Erkel Ferenc Múzeum 1995-ben indította el a Gyulai Katalógusok c. évkönyv sorozatát, amelynek a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával most megjelentetett, legfrissebb kötete már a 15. számot viseli. A kezdetekben az évente megrendezésre kerülő jelentősebb időszaki kiállításokhoz kapcsolódtak a sorozat kiadványai, amelyekben a tárlatok anyagát tudományos igényvel ismertető bevezetők mellett a témához kapcsolódó történeti, régészeti, képzőművészeti tanulmányok is helyet kaptak. Különösen az egy-egy régészeti korszakot bemutató katalógusok váltak országosan ismertté, a kötetekben szereplő tudományos publikációk és a tárlat anyagát bemutató részletes, katalógusszerű anyagközlések okán. A múzeumok szervezeti rendszerének átalakulása miatt a 2000-es évek közepétől a Gyulai Katalógusok megjelentetése már nem klasszikus kiállítási kiadványként folytatódott, hanem - természetesen követve a már korábban kiadott évkönyveknél alkalmazott szerkesztési elveket - jelenleg a gyulai Erkel Ferenc Múzeum, mint Békés megye legrégebbi, 1868-ban alapított múzeumának egyes gyűjteményi részleteit bemutató sorozatként él tovább. Múzeumunk fenntartójának elhatározása szerint és az évkönyvek kritériumainak megfelelően arra törekszünk, hogy a múzeum gyűjteményében szereplő leletegyüttesekről, gyűjteményi egységekről, vagy valamely szakterületről összegző munkát adjunk ki. A Gyulai Katalógusok eddig megjelent kötetivel múzeumunk azon célkitűzését folytatja, mely szerint a kulturális emlékeinket nem csak megőrizni kell, hanem minden, múltját szerető és a tudást vágyó érdeklődő részére elérhetővé is tenni.

Az évkönyv keretei közé kiválóan beilleszthető a sorozat most megjelentetett 15. kötete, mely az *"Ásatás háború idején" A Gyula, Téglagyár lelőhelyen 1941-ben feltárt temető szarmata, honfoglalás, és kora Árpád-kori emlékanyaga* címet viseli. A szerzők mindhárman régészek, a téma igazi szakértői, munkásságuk, és szakmai hírnevük a garancia a kötet színvonalára. Fodor István, a Magyar Nemzeti Múzeum címzetes főigazgatója a honfoglalás kor kutatásának egyik legismertebb személyisége, Szatmári Imre, Békés megye Árpád-kori és középkori régészetének szakértője, Vörös Gabriella nyugalmazott szegedi múzeumigazgató pedig az Alföld szarmata korának legalaposabb ismerője. Az Erkel Ferenc Múzeum régészeti gyűjteményének törzsanyagát alkotó, Gyula, Téglagyár elnevezéssel ismert gyűjteményrészlet tudományos igényű bemutatására korábban nem került sor. A második világháború idején, az akkor katonai szolgálatát töltő Implom József, gyulai múzeumőr vezette feltáráson a gyulai téglagyár bányagödreinek területén csaknem 100 honfoglalás kor és kora Árpád-kori

temetkezés került napvilágra. A város határának máig leggazdagabb, és legnagyobb sírszámú temetőjének sorsa egybeforrt a múzeum 20. századi történetének legnagyobb tragédiájával, amikor 1944-ben a múzeum épületét hadikórházzá alakították, és a múzeumőr hadifogsága miatti távollétében a műtárgyakat széthordták. A téglagyári temetőben eltemetett honfoglalók hagyatékával mindaz megtörtént, ami alapján "hányatott sorsúnak" lehet tekinteni egy régészeti leletanyagot. A háborús időszakban elvégzett feltárás teljes dokumentációja megsemmisült, a feltárást végző Implomot 1950-ben osztályidegenként elbocsátották a múzeumból, így a feldolgozásra esélye sem volt. A lelőhely hitelesítése sosem történt meg, a leletanyagot többször átletárolták, a feldolgozására tett kísérletek során egyre jobban összekeveredett, számos tárgy menthetetlenül tönkrement vagy elveszett. Mindezek ellenére a téglagyári lelőhely és leletanyaga a Békés megyei és a tágabb régió 10-12. századi történetének megkerülhetetlen emléke, a korszakkal foglalkozó város-, vagy megyetörténeti feldolgozások egyik máig biztos alapja.

A minden részletre ügyelő, a tudományos aprómunkát maximálisan kihasználó feldolgozás eredményeképp a szerzők nem csupán a honfoglalás és szarmata kori leletanyag szakszerű tipologizálását és a temető keletkezését tisztázták, hanem Gyula és környéke 10-12. századi történetének, a város kialakulásának és korai történetének egy nagyon jelentős feldolgozását vetették papírra. A mintegy 200 oldalas és 37 színes táblával illusztrált kötet szó szerint hiánypótló munkaként veszi számba a korszak okleveles adatait feldolgozó, legfrissebb publikációk eredményeit és ezeket egészíti ki a téglagyári temető alapos vizsgálatának tanulságaival, a régészeti források sajátosságait a lehető legnagyobb körültekintéssel figyelembe véve. A kötet olvasói nem csupán egy különleges fontosságú temető leletanyagának a publikációját tartják a kezükben, hanem Gyula város 10-12. századi történetének az eddigi legalaposabb, és a legfrissebb kutatási eredményeken nyugvó összefoglalását is. A Gyulai Katalógusok 15. kötete a gyulai Dürer Nyomda színvonalas kivitelezésében készült el 250 példányban.

Gyula, 2022. július 3.



Liska András

régész, szakmai vezető